

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א
לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 121

מקץ - חנוכה תש"ע

"ויהי מקץ שנתיים ימים" (מא א)

בספר "דברי מאיר" מביא: אמר ר' מאיר מפרימשלן זצ"ל פעם אחת סיפר לי אבי זצ"ל כי פעם עלתה נשמתו לשמים בלילה וראה שהביאו לעולם העליון איש אחד צעיר לימים ואחריו איש זקן ושבע ימים וישמע כי קוראים לצעיר בשם זקן ושבע ימים, ולאיש הזקן מכנים אותו בשם ילד קטן. ושאל, הן כאן עולם האמת, ולמה תתלוצצו? והשיבו לו כי האמת כן הוא. כי האיש הצעיר פעל בשנותיו המועטות הרבה מאד ויום לשנה נחשב לו, אבל הזקן בכל שמונים השנים שלו לא פעל כלום, ואם כן ילד מסכן הוא.

ועל פי זה ביאר ר' מאיר מפרימשלן את מקרא קודש שלפנינו. שהרי הגמ' אומרת ש"ויהי" הוא לשון צרה, והרי אצלנו נאמר ויהי מקץ, ושמחה גדולה היתה שיוסף יצא מבית האסורים. אלא רמז יש כאן שכאשר אדם מגיע לסוף ימיו, דהיינו "מקץ". ומתברר שכל ימיו אינם אלא "שנתיים ימים", אז זה אכן "ויהי" מלשון צרה.

"והנה מן היאור עולות שבע פרות מראה ובריאות בשר וגו'" (מא ב)

"והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן מן היאור רעות מראה וגו'" (מא ג)

"והנה מן היאור עולות שבע פרות בריאות בשר וגו'" (מא יח)

"והנה פרות אחרות עולות אחריהן דלות ורעות תואר" (מא יט)

מעיר בספר "צבי ישראל" שפרעה כשסיפר את החלום החסיר בפרות הרעות את המילים "מן היאור". והסיבה היא, שהגוי לא מאמין שבורא אחד ברא גם את הטוב וגם את הרע וכמו שכתוב בגמרא מסכת סנהדרין דף לט עמוד א אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר: מפלגך לעילאי - דהורמיז, מפלגך לתתאי - דאהורמיז. אמר ליה: אם כן היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה?

טוען אותו מין שהואיל והחלק העליון של הגוף הוא יותר נעלה והחלק התחתון שייך בו פסולת, לכן את החצי העליון ברא הורמיז ואת החצי התחתון ברא אהורמיז. כלומר לא אותו בורא את החלק העליון והתחתון, ועל זה ענה לו אמימר, אם כן איך מסכים הורמיז שכל הצינורות של העיכול יעברו דרכו, והלא צינורות אלו ודאי לפי דעתך הכוזבת שייכים לאהורמיז...

ולפי זה הואיל והמצרים חשבו והאמינו שהיאור הוא אלוה, ממילא לא יכלו להאמין שהפרות הרעות והטובות יצאו שניהם מהיאור, ולכן כשפרעה מספר את החלום, הוא אומר "מן היאור עולות שבע פרות יפות מראה", אבל הפרות הרעות עולות אחריהן ולא אמר שעלו מן היאור.

"ואין פותר אותם לפרעה" (מא ח)

בענין חלום פרעה ופתרונו התחבטו מפרשי התורה מדוע לא הצליחו חכמי מצרים לפתור דבר כל כך פשוט לכאורה, אם הם הגיעו לפתרון של שבע בנות, אז זה כבר לא כל כך רחוק משבע שנים.

דבר נוסף שדנו בו כל המפרשים, מדוע יוסף כשגמר לפתור את החלום החליט לתת עצות לפרעה, והרי הזמינו אותו בתור פותר חלומות ולא בתור יועץ המלך.

שאלה שלישית, איך יתכן שבגלל פתרון חלום אומר פרעה "אין נבון וחכם כמוך" "על פיד ישק כל עמי", והלא הדברים נראים בלתי הגיוניים בעליל, אם יש אדם שיודע לפתור חלומות, מקסימום אפשר למנות אותו בתור שר לפתרון חלומות אך לא משנה למלך ואחראי על כל ארץ מצרים "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו"?!

הרב צבי זאב גולדברג זצ"ל בספרו "כרם צבי" מתרץ את שלושת השאלות בחדא מחתא, על פי מה שפירש רש"י לקמן כשהתחיל הרעב באו המצרים אל פרעה ואמרו לו שיוסף רוצה לתת להם תבואה רק בתנאי שימולו את עצמם. שאל אותם פרעה ומדוע לא אגרתם

”ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר” (מב ו)

אומר הרב ר' משה חפץ זצ”ל (הובאו דבריו בספר ”צל העדה”) מכאן יכולים אנו ללמוד שאדם שרוצה למשול על בני אדם יוכל לעשות זאת רק אם יעשה להם טובות. ואם לא, לא ישמעו בקולו, ואדרבה ישנאוהו. וזה שאמר הכתוב ויוסף הוא השליט על הארץ, הוא מושל בהם מפני שהוא המשביר לכל עם הארץ.

”ויקח מאתם את שמעון” (מב כד)

במדרש תנחומא על פרשת ויגש מפרש את הפסוק בקהלת: ”החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר” זו חכמתו של יוסף. מה עשה יוסף? ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם מפני שהוא דחפו לבור. וגם פָּרַשׁ אותו מלוי שלא יטול עצה להורגו. מיד אמר שמעון לאחיו, כך עשיתם ליוסף וכך אתם מבקשים לעשות לי. אמרו לו: מה נעשה, ימותו אנשי ביתנו ברעב? אמר להם, עשו מה שתמצאו. עכשיו אראה מי יכניס אותי לבית האסורים. באותה שעה שלח יוסף לפרעה, שלח לי שבעים גבורים, שמצאתי לסטים ואני מבקש ליתן עליהם כבלים. שלח לו. והיו אחי יוסף מסתכלים מה הוא מבקש לעשות. אמר יוסף לאותם גבורים, הכניסו את זה לבית האסורים ותנו עליו כבלים ברגלו. כיון שקרבו אצלו צווח בהם (שמעון) כיון ששמעו את קולו נפלו על פניהם ונשתברו שיניהם והיה מנשה בן יוסף יושב לפניהם. אמר לו אביו, קום אתה. מיד קם מנשה והכה מכה אחת על ערפו והכניסו לבית האסורים ונתן עליו כבלים. אמר שמעון לאחיו אתם אומרים מכה של מצרים היא, אינה אלא של בית אבא. עכ”ל המדרש.

בספר ”גורל גדליהו” מביא לפרש מדרש זה על דרך דרוש: כל עם ישראל נקראים ”שמעון”, מפני שתמיד קוראים אל ה' וה' שומע. בכל עת צרה ובכל עת שחסר להם משהו צווחים לה' שישמע אליהם. לכן נקראים כל כלל ישראל בשם ”שמעון”. וכמו בשמעון הפרטי סבבוהו שבעים גבורים לאסרו וליתן עליו כבלים אבל הוא לא פחד מהם וכשצווח בקול גדול נפלו כולם ורק כשבא בן אחיו של שמעון - מנשה בן יוסף, רק הוא הצליח להכניסו לכלא.

כך אנחנו בני ישראל. סובבים אותנו שבעים אומות העולם ורוצים לאוסרנו ולבולענו. אבל אנחנו צועקים אל ה' וה' שומע ואין הם יכולים לעשות לנו כלום. כל הצרות מתחילות כשהמכה באה מתוך המחנה. מבית אבא...

בעצמכם תבואה, הלא ידעו כולם שעומד להיות רעב, ותשובתם היתה שאגרו אבל הכל נרקב. ולפי זה יוצא, שלא ידעו המצרים את הטכניקה איך לאגור תבואה ולשמר אותה בלי שתרקב. ואם כן, ברור מדוע לא פתרו החרטומים את חלום פרעה בנוגע לתבואה, שהרי היה ברור שחלום פרעה נועד להזהיר מפני דבר שיקרה כדי שיתכוננו אליו, אך אם המצרים לא יודעים איך לשמר תבואה, איך אפשר א”כ להתכונן לשנות הרעב, ולכן הבינו החרטומים שהחלום לא נוגע לתבואה, לרעב. אך יוסף שידע איך לשמר את התבואה פתר את החלום בענין הרעב ושימור התבואה, וממילא מתורצת גם הקושיה השניה והשלישית מפני שיוסף אמר לפרעה שה' הראה לך את כל זאת כדי שתתכונן, ומהי ההכנה, ”ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתתה על ארץ מצרים”, וכשראה פרעה שיוסף הוא היחיד שיודע איך לשמר את התבואה, אמר לו אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך ולכן אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי.

”ונחלמה חלום” (מא יא)

בספר ”דרך שיחה” מביא: היה יהודי שהתפלל אצל החזו”א, ושאל פעם את אבא זצ”ל (מרן ה”קהילות יעקב”): כתוב ”חלומות שוא ידברון”, והנה הוא חלם שאחיו מת ולאחר זמן התברר ונודע לו שאכן בדיוק באותו לילה מת אחיו... והשיבו אבא זצ”ל: הרי למה הדבר דומה למה שאומרים על אחד שהוא שקרן, וכי אינו מדבר אף פעם אמת, וכשאומר שרוצה הוא לאכול האם גם זה שקר, אלא הכוונה שהוא רגיל לדבר שקר, אבל יכול לדבר גם פעם אמת. כך גם כאן, חלומות שוא ידברון, ואי אפשר לסמוך עליהם, אבל בוודאי יתכן שיש בהם פעם אמת!

”אברך” (מא מג)

פירש רש”י כתרומתו דין אבא למלכא, רך בלשון ארמית מלך. ובדברי אגדה דרש, אב בחכמה ורך בשנים. אמר לו ר' יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים.

ומסביר הרב יצחק אייזיק אורבך זצ”ל בספרו ”דקדוקי רש”י”, שקושיית רבי יוסי בן דורמסקית היא לא על פירושו של התרגום. שהרי התרגום מפרש לפי הסדר. אב - אבא, רך - מלך. דהיינו - אבא למלך. אבל קושיית רבי יוסי בן דורמסקית היא על הפירוש שאברך הוא אב בחכמה ורך בשנים, והרי קודם אדם היה רך בשנים ורק אח”כ נהיה אב בחכמה יוצא שאתה מעוות עלינו את הכתובים, כי לפי פירושך צריך לומר רכאב ולא אברך.

"ויפתח האחד את שקו לתת מספוא" (מב כז)

פירש רש"י שהאחד הוא לוי ונקרא אחד מפני שהוא יחיד משמעון אחיו. ויש לדייק מדוע דוקא הוא מצא את הכסף, הלא כולם נתנו לבהמותיהם לאכול ומדוע נמצא הכסף דוקא אצלו?

אומר ה"ט"ז בספרו **"דברי דוד"** שיוסף שם את הכסף של לוי בפי אמתחתו, אבל את כספם של האחים האחרים שם בתחתית האמתחת. ולכן בפסוקים הבאים כתוב שכשבאו הם לארץ ישראל, והוריקו את שקם מצאו גם הם את הכסף.

ומדוע שם יוסף את הכסף של לוי בפי אמתחתו? מפני שרצה להחזירו למצרים וחשב יוסף שאם לוי ימצא את הכסף כבר בתחילת הדרך ישוב מיד למצרים להחזירו ואז יאסור אותו כמו את שמעון מפני ששניהם היו ראשונים שיעצו להורגו. אבל לוי המשיך בדרכו עם אחיו לארץ ישראל, וכשמצאו את הכסף הבינו שצריכים להחזירו אבל יעשו זאת בפעם הבאה שיבואו למצרים. וכשבאו למצרים, אמרו לאיש אשר על בית יוסף: (מג כא) **"ויהי כי באנו אל המלון ונפתחה את אמתחותינו והנה כסף איש בפי אמתחתו"** אומר ה"ט"ז שהם שינו כאן מן האמת שהרי רק לוי מצא את הכסף בפי אמתחתו ושינו כאן מן האמת כדי לחפות על לוי.

"ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף וגו' ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורנו" (מג יח)

והדברים תמוהים מאד מאחר שיקח אותם לעבדים מה היא הדאגה הגדולה על חמוריהם, הרי בלאו הכי לא יוכלו להחזיק בחמוריהם בזמן העבדות. ומפרש בספר **"כרם צבי"** שכוונתם היתה לומר מה זאת עשינו והאיך נטפשונו כל כך שאחר כל העלילות האלו לא היה לנו לב לדעת להזהר שלא נבוא לידו. רק באנו בקולר מעצמנו כמו החמורים שלנו ואין לנו יתרון ומעלה מהם. כך דברו מחמת חרטה וצער על שלא שמעו לאביהם.

"הבקר אור והאנשים שולחו וגו' הם יצאו את העיר לא הרחיקו" (מד, ג-ד)

הפסוק אומר בהמשך **"הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר וגו'".** מדוע המתין יוסף עד שיצאו מהעיר?

מתרץ הרב שלום שפירא זצ"ל בספרו **"אהב שלום"** על פי המדרש רבה שמפרש את הפסוק **"וטבוח טבח והכין"** מלמד ששמר יוסף את השבת עד שלא נתנה. אם כן, בשעה שהגיעו למצרים היה זה יום שישי, ולכן ציוה יוסף להכין הכל מערב שבת, ולמחרת בבוקר נשלחו וזה היה בוקרו של יום השבת. ויוסף פחד שמא כשיעקבם על ידי הגביע יהיה בבית פיקוח נפש, שהרי הם לא באו

לקנות פה מותרות אלא לחם. לכן חשב יוסף כך. אני אשלח אותם דוקא בשבת ואם הם ילכו יותר מאלפיים אמה, יוצא שהם אוחזים שבבית יש מצב של פקוח נפש ומותר לחלל שבת, ולכן לא ארדוף אחריהם. אבל, אם אראה שאחרי פחות מאלפיים אמה הם עמדו, סימן שהמצב בבית טוב ויש מה לאכול, ולכן אקרא להם חזרה בשביל הגביע. וזה מה שכתוב בפסוק. **"הם יצאו את העיר לא הרחיקו"** כלומר לא הלכו יותר מאלפיים אמה. ולכן אמר יוסף לאשר על ביתו קום רדוף אחרי האנשים.

"הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני" (מד טו)

התורה הקדושה כתבה כאן את דברי יוסף, והרי דברים אלו אינם נכונים, שהרי יוסף לא היה מנחש ולא עבר על איסור התורה חס וחלילה. ומתרץ ה"כרם צבי" דהנה ידוע שכל ענין יוסף עם אחיו שחשדם כביכול שהם מרגלים וקנטרם, הכל היה כדי למרק את חטאם ולא ח"ו על דרך נקמה רק לטובתם לנקותם מהחטא. וידוע מאמר חז"ל כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש, אינו תלמיד חכם. ומסבירים המפרשים שכוונת חז"ל היא שכאשר תלמיד חכם נוקם אך אין לו בזה שום טעם אישי כמו הנחש שאינו מרגיש טעם בפיו, רצוי הדבר. כיון שדואג רק לכבוד התורה. וזו הכוונה נוקם ונוטר כנחש.

וכעין זה אמר יוסף לאחים. **"הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני"**. אני לא מצער אתכם כנקמה, ולי אין בזה שום טעם, כמו נחש שלא מרגיש כך **"נחש ינחש"** איש אשר כמוני.

הוא אמר כמובן את האמת, אך הם בשלב זה הבינו את הדברים כפשוטם.

"הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני" (מד טו)

מביא הגר"ז סורוצקין זצ"ל בשם הגאון ר' שמואל דוד וולקין גאב"ד לאקאטש, שיוסף בדברים אלו רמו לאחיו על מה שהם עשו לו. דהיינו האחים לא רצו להרוג את יוסף בידיים ממש רק על ידי גרמא. איך אם כן השליכו אותו לבור מלא נחשים ועקרבים? אלא, שחשבו אותו ל"מנחש" שידוע ללחוש לנחשים שלא יזיקו. ולפיכך אמר להם עתה **"עקיצה"** חריפה (שאת משמעה הבינו אח"כ כאשר נתוודע להם) **"הלא ידעתם"** - בשעה שהשלכתם אותי הבורה, **"כי נחש ינחש איש אשר כמוני"** - שהרי על סמך זה השלכתם אותי לבור שיש בו נחשים ועקרבים, ואיך העזתם לגנוב ממני את הגביע שאני מנחש בו.

חנוכה

"ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם"

שואל הרב חיים מאיר ברוין בספרו "תולדות חיים" בשביל מה נאמר כאן שהקב"ה עמד להם בעת צרתם, הרי דבר ברור הוא שכל הענין היה בעת הצרה, ואם כן היה מספיק לומר "ואתה ברחמיך הרבים רבת את ריבם דנת את דינם", כמו שאכן נאמר בפורים "ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו". ותירץ: וי"ל דבחנוכה רצו היונים להעבירם על הדת, ועיקר העיקרים של הדת הוא האמונה כמ"ש בגמ' מכות (כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ורצה להשמיענו בזה דבר גדול, דהנה אחד מענפי האמונה הוא להאמין שמפי עליון לא תצא הרעות, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כי הוא אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, ואף הפורעניות המה רחמים וחסדים מהגומל חסדים טובים ית"ש, דכל מה שהאב עושה לבנו הוא חסד ורחמים. אך הבן מקוצר הבנתו נדמה לו שהוא רעה.

וזהו שאמר "ואתה ברחמיך הרבים", פי' ואתה במדתך שהוא רחמים רבים, "עמדת להם" והחזקת אותם "בעת צרתם" להחזיק מעמד, כלומר היא שעמדה להם האמונה השלימה בה' ושגם צרתם היא ממדת החסד, כי ה' יתברך, חפץ חסד הוא, ו"עת צרה היא ליעקב" שנדמה לו כן כי קטן יעקב ואינו מבין דבר לאשורו, אמנם "וממנה יושע" כי מהצרה יצמיח ה' ישועה גדולה ודו"ק.

"ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן וכו'"

לכאורה, קידוש ה' שנעשה היה בזכות הישועה שעשה ה' לישראל, וא"כ היה צריך להיות כתוב "לעמך ישראל עשית תשועה ולך עשית שם גדול וקדוש".

ומתרץ הרב ברוין זצ"ל בספרו "תולדות חיים" ע"פ מה שאומרת הגמרא במסכת יומא דף סט למה נקרא שם אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר הקל הגדול הגיבור והנורא, אתא ירמיהו אמר

עכו"ם מרקדים בהיכלו איה נוראותיו? לא אמר נורא וכו'. אתו אנשי כנסת הגדולה ואמרו אדרבה זוהי גבורתו ואלו נוראותיו, שאלמלא מוראות של הקב"ה אין אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות

פירוש: ירמיה הנביא שראה בעיניו את החורבן וחילול שם שמים ואיך ישראל הלכו בגולה אמר איה נוראותיו, אבל אנשי כנסת הגדולה אמרו שגם בגלות רואים את נוראותיו, ואלמלא מוראו איך יכולה להתקיים שה אחת בין שבעים זאבים. עיין שם רש"י ומהרש"א.

ידוע מה שאמר המגיד ממזריטש זצ"ל לבאר עפ"י גמרא זו את התפילה: "עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר" כלומר, עד מתי רבש"ע, לא תרחם את עמך ועוזך יהיה ניכר רק בשבי ותפארתך מה שאנחנו נמצאים ביד צר. "עוררה גבורתך וקנאתך על אויבך וכו'" פירוש: תראה את הגבורה שלך בישועה אמיתית לנו. עכ"ד.

דהיינו, אמנם גם בגלות רואים את ידו החזקה ואת כוחו הנורא של הקב"ה אך מזה לא יוצא קידוש ה', אבל אם יושיע אותנו - ובודאי יושיע אותנו, אז יהיה קדוש ה' גדול.

וזה מה שכתוב כאן בתפילה ולך עשית שם גדול וקדוש ע"י שרבת את ריבם ומסרת גיבורים ביד חלשים שע"י זה נתקדש שמך בעולם, ע"י "לעמך ישראל עשית תשועה גדולה".

חנוכה

אמר הגר"ח זוננפלד זצ"ל שעשרים וארבע ספרים יש בתנ"ך. חמשה חומשי תורה, שמונה נביאים, ששה כתובים וחמש מגילות.

וזה רמוז במילה חנוכה. ר"ת:

ח

נ'ביאים

ו'

כ'תובים

ה' - רמז לחמש מגילות ולחמשה חומשי תורה.

